

Pewalis

Inin ijtol tanawatil yej mochiy pan Altepetalnechkol (*Naciones Unidas*) iga ma momati altepemela'tajtolmej, kiwigaya mia' xiwi'. Mochiy pan expoali majtal xiwi', pewa iga monextij iga ma momanawi altepemela'tajtolmej. Yej kipalewia (*ONU*) iga amo ma poliwi mela'tajtolmej, kitekima' iga ma mochiwa se amaijkuilol iwan ma moitta ke'mej altepemej mela'tajtowaj pan inin newisan tajli.

Tekipanol tantiajki, iwan motokawij *Informe Martinez Cobo*, yej kinextij wan yej kiye'itta pan xiwi' 1981 wan 1984, kan kitstiajkij iga ma monexti se "nechkol teki altepemela'tajtol" (*grupo de trabajo sobre poblaciones indígenas*). Pan inin nechkol, onokej yej kimatij ken momanawia tajtolmej iwan kiye'ittaj. Pan 1985 pewakej iga kichijkej inin amanawatil iwan kinextijkej pan *Comision de Derechos Humanos de la ONU*.

Wejkaj, tepan sewo' xiwi' moijtoj ipan nepowal 49/214, kan newi monechkokkej yej kiyeyittaj tajtolmej, pan sempoal eyi tonal *diciembre* mesti, motokawij inon "Nechkol tekipanol iwan motalia pan ijtol itatkinekimej altepemela'tajtol" kua' monechkokkej pan se tatapowal, ompa motokawij yej kiyakanaj tajtolmej iwan kitokawijkej: "*Cónclave indígena*"

Pan majtal se wejkawal inon nechkol tekipanolmej momatijkej pan 2006 xiwi', ikua' monextij, ikua'san kinextijkej iyixtaj *Consejo de Derechos Humanos* iwan inin kiyeyitta' wan kénasan kititan pan *Asamblea General de Naciones Unidas*, pan 29 junio mesti, 2006 xiwi'.

Panoj sempoal xiwi' kua' Altepetal Nechkol (*Naciones Unidas*) kitalma' iga altepemej kan mela'tajtowaj ma moyeyitta itatkitajtolmej iwan ijkuilojti~~kaw~~i' pan majtal eyi tonal *septiembre* mesti pan 2007 xiwi'. *México*, nochipa kimawilan iwan kiyeyitta' iga ma kisa ama' kan kitatkimakaj altepemela'tajtolmej.

Sekantil weyi altepetalmej (*ONU*) yej poxsan kinextia nóchisan yej moejlamiki iwan kiojkuiltia tepan itamiyan ken weyi altepemej kitajtaniy, ayá' imatika kinextia, nochipa altepemej moojkuiltiaj iwan motajtolmaka.

Malej inin amatatapowal ayej iejamikismej altepemayomej (*Estados*) e' welij motekimaka iga makiyeyittakan iwan ma kiojkuiltikan, ma tapalewikan iga ma monexti altepemela'tajtolmej.

Ijkon ken moijtoj pan Altepetalnechkol (*Naciones Unidas*), iga yej mela'tajtowaj, kitemowilia mia'san nemilis iga welij ma monexti iwan welij ma mochikawayalti nochi pan isempan tajli.

Ayá' nochi kiyeyittaskej iwan ayá' nochi kiyolmakaskej e' welij sekan ma tipewakan, ken yej na' iwan yej wejka onokej.

Nij *México CDI* kiyeyitta mela'tajtolmej iwan kiijtowa iga achto ma monexti te moijtoj pan sekantil weyi altepetal iga altepemela'tajtolmej ma moixmati. Inon iga moijkuilowa inin ama' sémisán kan welij ma momatilti inochimej yej welij mela'tajtowaj. Inín mochiwa nij pan tomexkotal iga yej kiyolmaka iwan kiijtoj iga yekti ma momanawi totajtol iwan kimaijkuilol pan majtal eyi mesti *septiembre* pan 2007 xiwi'.

Weyi tekiwaj yej ono' pan kaltsontekon *México*, kiyeyitta inin ijkuilol ama' iwan kiojpaijtowa nóyansan kan welij monextia, ma ijya iga amo ma poliwi mela'tajtolmej

Luis H. Alvarez Director general de la Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas. (CDI)